

Maciej Rzewuski

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

rzemac@interia.pl

ORCID: 0000-0001-5637-9257

<https://doi.org/10.26881/gsp.2023.1.08>

Bezpieczeństwo informacji niejawnych w procesie gospodarczym

1. Wprowadzenie

Specyfika obrotu gospodarczego współ z profesjonalnym charakterem działalności prowadzonej przez przedsiębiorców skłoniły ustawodawcę do przywrócenia odrębnego postępowania w sprawach gospodarczych. W założeniu projektodawcy podstawowym zadaniem rozwiązań wprowadzonych ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 1469; dalej: k.p.c. lub nowelizacja ustawy) miało być szybsze i sprawniejsze rozpoznawanie spraw cywilnych o charakterze gospodarczym¹.

Wybuch pandemii COVID-19, a następnie wybuch wojny za wschodnią granicą RP uniemożliwiły transparentną ocenę tego, na ile nowa procedura odzwierciedliła zamiary projektodawcy i wyszła naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców w zakresie szybkiego i sprawnego rozstrzygnięcia spraw gospodarczych przez sądy.

Obecna rzeczywistość geopolityczna w Europie, ale i na świecie, skłania również do wielu innych refleksji, prowokując jednocześnie do stawiania pytań dotyczących najbliższej przyszłości w kontekście praw obywateli, bezpieczeństwa oraz funkcjonowania instytucji państwowych, w tym wymiaru sprawiedliwości. Zapowiadane i planowane przez wiele krajów wydatki na poczet zwiększenia poziomu bezpieczeństwa państwa dowodzą, że za chwilę nastąpi istotne zwiększenie zamówień publicznych i liczby kontraktów dla przedsiębiorców specjalizujących się w takich dziedzinach produkcji i usług, jak uzbrojenie wojskowe, projektowanie wojskowe, budownictwo

---

¹ Por. M. Manowska, *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2008, s. 227 i nn.; J.P. Naworski, *Pojęcie sprawy gospodarczej w świetle legis latae*, PPH 2013, nr 1, s. 29 i nn.; P. Dutka, *Definicja sprawy gospodarczej w ujęciu materialnym*, PiP 2016, z. 11, s. 93 i nn.; K. Gajda-Roszczyńska, *Czy sprawa o podział majątku spółki cywilnej jest sprawą gospodarczą?*, PPC 2014, nr 3, s. 397 i nn.; D.M. Malinowski, *Prawo przedsiębiorców – nowy akt prawny regulujący prowadzenie działalności gospodarczej*, PP 2018, nr 5, s. 3 i nn.; M. Rzewuski, *Realizacja zasady jawności w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych w świetle noweli KPC z dnia 4.07.2019 r. i ustaw antycovidowych [w:] Realizacja zasad postępowania cywilnego na tle aktualnych zmian KPC*, red. M. Skibińska, Acta Iuridica Lebusana, vol. 21, Zielona Góra 2022, s. 273.

wojskowe, komunikacja wojskowa, teleinformatyka wojskowa itp. Skuteczność podjętych w analizowanym zakresie działań nierzadko będzie zależeć od ścisłej współpracy o charakterze transgranicznym. Co więcej, realizacja poszczególnych przedsięwzięć wojskowych już *in abstracto* będzie oznaczać konieczność uprzedniego zapewnienia przedsiębiorcom uczestniczącym w tych działaniach dostępu do materiałów zawierających informacje obwarowane klauzulami tajności. W pierwszej kolejności będą oni zatem musieli pozyskać w sposób przewidziany prawem materialnym odpowiednie świadectwa bezpieczeństwa. Sprawa skomplikuje się w sytuacji, w której powodzenie inwestycji będzie uzależnione od uzyskania dostępu do informacji niejawnych NATO lub UE. W takim przypadku zajdzie bowiem potrzeba legitymowania się przez wykonawcę/świadzeniobiorcę dodatkowym specjalnym poświadczeniem².

Jest poza sporem, że podmioty wykonujące konkretne zobowiązania z wykorzystaniem materiałów zawierających informacje niejawne nie mogą być pozbawione prawa do dochodzenia roszczeń wynikających z realizacji wojskowych kontraktów. Bezsporne jest również i to, że strony potencjalnego procesu gospodarczego będą chciały wykorzystać tego rodzaju materiały do potwierdzenia ferowanych przez siebie racji³.

W konsekwencji za naturalne uchodzą pytania: czy w kodeksie postępowania cywilnego lub ustawach okołokodeksowych unormowano możliwość i sposób wprowadzenia do procesu cywilnego materiałów zawierających informacje niejawne? Czy obowiązujące rozwiązania prawne należy chronić interesy stron procesu gospodarczego i czy gwarantują bezpieczeństwo państwa? Czy polskie sądy gospodarcze są technicznie przygotowane do procesowego wykorzystania i przetwarzania wojskowych informacji niejawnych?⁴

2. Priorytet szybkości w rozpoznawaniu spraw gospodarczych

W nowelizacji ustawy ustawodawca skoncentrował się niemal wyłącznie na wdrożeniu mechanizmów proceduralnych, które – w jego założeniu – powinny zagwarantować realizację postulatu szybkości rozpoznawania i rozstrzygania spraw gospodarczych. Zdaniem prawodawcy:

(...) sprawy gospodarcze powinny być rozpoznawane szybciej niż pozostałe sprawy cywilne. Jednocześnie, skoro ich stronami z założenia są podmioty profesjonalne, można na nie nałożyć surowsze wymagania i rygory procesowe. Można też z góry założyć pewne ograniczenie przedmiotowego i podmiotowego zakresu postępowania⁵.

² M. Rzewuski, *Brakuje wizji na zabezpieczenie informacji niejawnych*, „Rzeczpospolita”, 4.05.2022, s. A13, <https://www.rp.pl/w-sadzie-i-w-urzedzie/art36225051-maciej-rzewuski-brakuje-wizji-na-zabezpieczenie-informacji-niejawnych> [dostęp: 12.04.2023].

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 17 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, s. 95 (Sejm VIII kadencji, druk nr 3137; dalej: projekt nowelizacji ustawy).

Decyzja o przywróceniu postępowania odrębnego w sprawach gospodarczych była poprzedzona stwierdzeniem, że nie może ono sprowadzać się do mechanicznego odtworzenia uprzednio obowiązujących przepisów, choćby z uwagi na zmiany stanu prawnego, które zaszły od 2012 r., jak też zbędność niektórych odrębności, która powstała w trakcie rozpoznawania spraw gospodarczych w zwykłym procesie⁶. Obecny proces gospodarczy nie stanowi więc dokładnego odwzorowania regulacji obowiązujących przed dniem 3 maja 2012 r. Niektóre instytucje przywrócono, a inne zmodyfikowano⁷. Wprowadzono także wiele nowych rozwiązań, z których większość zasługuje na pozytywną ocenę⁸. Tak należy potraktować m.in. decyzję o wyłączeniu stosowania niektórych przepisów o procesie zwykłym, dotyczących np. zmian przedmiotowych i podmiotowych powództwa, zawieszenia postępowania na podstawie art. 177 § 1 pkt 5 k.p.c. czy możliwości wytoczenia powództwa wzajemnego.

Priorytetowi szybkości procesu gospodarczego prawodawca dał również wyraz, decydując się na skrócenie określonych terminów ustawowych, m.in. terminu do żądania wznowienia postępowania na podstawie art. 408 k.p.c. o pięć lat (z wyjątkiem przypadku określonego w art. 401¹ k.p.c.). Dodatkowo wprowadzono wiele terminów obligujących sąd do podjęcia konkretnych czynności w sprawie. Tytułem przykładu – termin do przekazania sprawy sądowi właściwemu przez sąd gospodarczy, który stwierdzi, że sprawa nie jest sprawą gospodarczą, wynosi miesiąc od dnia wwania się przez pozwanego w spór co do istoty sprawy (art. 458⁷ § 1 k.p.c.); również termin do przekazania sprawy gospodarczej wynosi miesiąc od dnia wwania się przez pozwanego w spór co do istoty sprawy (art. 458⁷ § 2 k.p.c.). Ustalono także, że termin do rozstrzygnięcia sprawy gospodarczej powinien wynosić sześć miesięcy od dnia wniesienia odpowiedzi na pozew, a jeżeli odpowiedź była dotknięta brakami – od dnia

⁶ M. Rzewuski, *Umowa dowodowa w postępowaniu gospodarczym – między teorią a praktyką*, DPiA 2021, nr 1, s. 84. Warto przypomnieć, że postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych pierwotnie wprowadzono do kodeksu postępowania cywilnego 1 października 1989 r. mocą ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz. U., poz. 175, ze zm.), a zniesiono je ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U., poz. 1381).

⁷ Z przyczyn natury praktycznej ustawodawca nie przywrócił niedopuszczalności zawieszenia postępowania na zgodny wniosek stron (dawny art. 479⁴ § 3 k.p.c.), niedopuszczalności udzielania przez sąd pouczeń stronom (dawny art. 479⁴ § 3 k.p.c.) czy niedopuszczalności przeprowadzenia z urzędu dowodu z zeznań stron (dawny art. 479^{14b} k.p.c.).

⁸ Aprobata wymaga także fakt poszerzenia – w stosunku do stanu prawnego obowiązującego przed dniem 3 maja 2012 r. – katalogu spraw gospodarczych o następujące sprawy: z umów o roboty budowlane i ze związanymi z procesem budowlanym umów służącymi wykonaniu robót budowlanych, z umów leasingu oraz przeciwko osobom odpowiadającym za dług przedsiębiorcy, także posiłkowo lub solidarnie, z mocy prawa lub czynności prawnej. Pozytywnie wypada też ocena wyłączenia – na podstawie art. 458² § 2 k.p.c. – z kategorii spraw gospodarczych sprawy o podział majątku wspólnego współników spółki cywilnej po jej ustaniu i o wierzytelność nabytą od osoby niebędącej przedsiębiorcą, chyba że wierzytelność ta powstała ze stosunku prawnego w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez wszystkie jego strony; tak: M. Rzewuski, *Umowa dowodowa w postępowaniu...*, s. 84–85.

usunięcia tych braków; a jeżeli jej nie złożono – od dnia upływu terminu do jej złożenia (art. 458⁸ § 4 k.p.c.)⁹.

Odzwierciedleniu zasady szybkości postępowania gospodarczego miało również służyć wprowadzenie dotkliwszych niż w procesie zwykłym ograniczeń czasowych w powoływaniu twierdzeń i dowodów. W sprawie gospodarczej strony muszą bowiem podać wszystkie twierdzenia co do faktów i dowody na ich poparcie już w pierwszych pismach procesowych (art. 458⁵ § 1 k.p.c.). Bardziej ekonomiczne procedowanie w sprawach gospodarczych miała w końcu zapewnić nowo wprowadzona reguła o prymacie dowodu z dokumentu. Ustawodawca trafnie skonstatował, że przeprowadzane w dotychczasowych procesach gospodarczych dowody z zeznań świadków są zbyt czasochłonne, prowadzą do przewlekłości i kosztowności postępowania, a nadto stwarzają pole do wielu manipulacji procesowych. Z tego powodu przyjął rozwiązanie, zgodnie z którym dowód z zeznań świadków można dopuścić jedynie wówczas, gdy po wyczerpaniu innych środków dowodowych lub w przypadku ich braku pozostały niewyjaśnione fakty istotne dla rozstrzygnięcia sprawy (art. 458¹⁰ k.p.c.). Nadto ustawodawca wprowadził regulację, w świetle której czynność strony, a w szczególności oświadczenie woli lub wiedzy, z którą prawo łączy nabycie, utratę lub zmianę uprawnienia strony w zakresie danego stosunku prawnego, może być wykazana tylko dokumentem, o którym mowa w art. 77³ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1360, ze zm.), chyba że strona wykaże, że nie może przedstawić dokumentu z przyczyn od niej niezależnych (art. 458¹¹ k.p.c.)¹⁰.

3. Brak regulacji o ochronie informacji niejawnych w procesie gospodarczym

Wydaje się, że – skądinąd istotne i społecznie pożądane – zagadnienie sprawnego rozpoznawania spraw gospodarczych odwróciło uwagę prawodawcy od innych, równie ważnych kwestii związanych z sądowym rozstrzygnięciem sporów pomiędzy przedsiębiorcami. Do takich z pewnością należy problematyka ochrony informacji niejawnych w postępowaniu cywilnym.

⁹ Zob. T. Zembrzusi, *Wpływ zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej na przebieg procesu cywilnego*, PPH 2009, nr 8, s. 22 i nn.; A. Łazarska, *Znaczenie specjalizacji sędziowskiej na przykładzie spraw gospodarczych*, PS 2015, nr 2, s. 63 i nn.; W.J. Katner, *Zakres tzw. konstytucji biznesu. Kontrowersje wokół pojęcia przedsiębiorcy w ustawie – Prawo przedsiębiorców z 2018 r.*, PPH 2019, nr 1, s. 5 i nn.; K. Babiarsz-Mikulska, *Wybrane zagadnienia kognicji sądów gospodarczych*, PPH 2011, nr 10, s. 12 i nn.; M. Rzewuski, *Nowa procedura gospodarcza – reforma KPC*, LEX/el. 2019.

¹⁰ Zob. M. Rzewuski, *Postępowanie gospodarcze w dobie Covid-19 – sądy z tarczą czy na tarczy?*, „Rzeczpospolita”, 28.04.2021, <https://archiwum.rp.pl/arttykul/1449816-Postepowanie-gospodarcze-w-dobie-pandemii-%E2%80%93-sady-z-tarcza-czy-na-tarczy.html> [dostęp: 15.01.2023]; *idem*, *Nowa procedura...*. Por. M. Pełczyński, *Prekluzja w zgłaszaniu twierdzeń i dowodów w I instancji w postępowaniu zwykłym, w sprawach gospodarczych, nakazowym, upominawczym i uproszczonym*, MoP 2004, nr 7, s. 336 i nn.

Nie ulega wątpliwości, że w obecnym stanie prawnym dostęp stron, ich pełnomocników czy biegłych do materiałów zawierających informacje niejawne jest możliwy tylko po uprzednim uchyleniu obejmującej je klauzuli tajności w odpowiednim trybie przez właściwy organ. Taka ewentualność nie stanowi jednak satysfakcjonującego ani tym bardziej kompleksowego rozwiązania poruszanego problemu. Jest tak w szczególności dlatego, że nie w każdym przypadku będzie możliwe skuteczne uchylenie danej klauzuli. Poza tym postępowanie w sprawie o uchylenie klauzuli tajności jest czasochłonne, i już choćby z tej przyczyny kłóci się z zasadniczym celem przywrócenia postępowania gospodarczego, tj. szybkiego rozpoznawania sporów sądowych między przedsiębiorcami¹¹.

Wydaje się, że na gruncie tak obszernej nowelizacji ustawy niewprowadzenie jakichkolwiek rozwiązań zapewniających ochronę informacji niejawnych w postępowaniu cywilnym stanowi zaniechanie co najmniej niezrozumiałe. Otóż z jednej strony prawodawca przewidział wiele instytucji mających gwarantować szybsze i sprawniejsze rozstrzygnięcie spraw sądowych z udziałem przedsiębiorców; z drugiej strony natomiast niejako systemowo zaaprobował fakt, że sprawy bazujące na materiałach zawierających informacje niejawne będą się toczyć latami¹².

W tym miejscu należy podkreślić, że w odróżnieniu od prawa postępowania karnego, które przeszło dekadę temu wprowadziło szczegółowe rozwiązania prawne w zakresie pozyskiwania i przetwarzania informacji objętych różnymi klauzulami tajności, w procedurze cywilnej brakuje jakichkolwiek rozwiązań, które – choćby pośrednio – regulowałyby procesowe wykorzystanie takich danych w sporze cywilnym. Ustawodawca nie przewidział żadnych mechanizmów ani procedur umożliwiających, po pierwsze, formalne wprowadzenie materiałów niejawnych do procesu gospodarczego, a po drugie, przetwarzanie tego rodzaju informacji w sposób gwarantujący bezpieczeństwo państwa i obywateli¹³.

Milczenie ustawodawcy we wskazanym zakresie trudno zrozumieć, a jeszcze trudniej zaaprobować. Nie można też zaakceptować sytuacji, w której uprawniony przedsiębiorca miałby zrezygnować z dochodzenia swoich praw przed sądem (np. rozszerezenia o zapłatę za wyprodukowany i dostarczony sprzęt wojskowy) tylko z tej przyczyny, że wykazanie faktów należytego wykonania zobowiązania z jednej strony i braku zapłaty przez kontrahenta z drugiej strony oznaczałoby konieczność przedstawienia materiałów zawierających informacje niejawne. Trudno także poznać motywy, dla których biegły sądowy, którego rolą miałyby być np. weryfikacja prawidłowości wyprodukowania broni, wybudowania obiektu wojskowego czy ustalenia przyczyn powstania opóźnień w realizacji kontraktu wojskowego, byłby pozbawiony możliwości odwołania się w swojej opinii do informacji objętych klauzulą tajności jedynie dlatego, że w obecnym kodeksie postępowania cywilnego brak jest stosownych regulacji normujących procesowe korzystanie z tego rodzaju danych, jak też wytycznych odnośnie do trybu

---

¹¹ M. Rzewuski, *Brakuje wizji na zabezpieczenie...*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

czy sposobu postępowania z opinią biegłego sporządzoną na podstawie materiałów niejawnych¹⁴.

W praktyce problemów wynikających z zaniechania uregulowania przez prawodawcę zagadnienia ochrony informacji niejawnych w procesie gospodarczym (czy szerzej – w postępowaniu cywilnym) jest zdecydowanie więcej.

Przed wszystkim uzasadnione komplikacje budzi aksjologia negująca możliwość wprowadzania do procesu cywilnego i procesowego przetwarzania materiałów zdobytych w ramach tzw. kontroli operacyjnej, w tym podsłuchów. W sytuacji, w której tego typu kontrolę zastosowano, np. w związku z podejrzeniem korupcji związanej z „ustawieniem” przetargu na dostawę broni, i otrzymane w ten sposób materiały potwierdziły popełnienie przestępstwa, za wysoce niezrozumiałe będzie uchodzić brak możliwości powołania się w procesie odszkodowawczym przez przedsiębiorcę, który przetarg ten przegrał, na materiały pozyskane podczas kontroli operacyjnej¹⁵.

Niezrozumienie budzą też kwestie techniczne poruszanej problematyki, a właściwie całkowity brak ich określenia w kodeksie postępowania cywilnego czy aktach okołokodeksowych. Nie można przy tym zapomnieć, że przetwarzanie informacji niejawnych powinno być obwarowane zapewnieniem specjalnych warunków, których stworzenie już z założenia wymaga znacznych nakładów finansowych.

W aktualnym stanie prawnym sale przeznaczone do prowadzenia posiedzeń sądowych w sprawach z materiałami zawierającymi informacje o klauzulach „ściśle tajne”, „tajne”, „poufne” czy „zastrzeżone” muszą spełniać wymogi określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 29 maja 2012 r. w sprawie środków bezpieczeństwa fizycznego stosowanych do zabezpieczania informacji niejawnych (Dz. U., poz. 683, ze zm.) oraz w zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 stycznia 2014 r. w sprawie doboru i zakresu stosowania środków bezpieczeństwa fizycznego stosowanych do zabezpieczania informacji niejawnych (Dz. Urz. Min. Spr., poz. 32). W dużym skrócie, tego rodzaju sale powinny mieć certyfikaty ochrony elektromagnetycznej oraz świadectwa ochrony akustycznej. Niestety, w skali kraju sal sądowych spełniających rzeczony wymogi jest tylko kilkanaście. Doświadczenie procesów karnych dowodzi, że z uwagi na niemal powszechny brak dostępu do właściwie zabezpieczonych sal, na których byłoby możliwe zapoznanie się z informacjami niejawnymi, jedyną alternatywą jest prowadzenie posiedzeń sądowych w jedynych pomieszczeniach odpowiadających standardom bezpieczeństwa, czyli w tzw. kancelariach tajnych. Uwzględniając jednak, że kancelarie te z reguły są pomieszczeniami *stricte* biurowymi, o niewielkiej powierzchni, należy stwierdzić, że rozpoznawanie w nich spraw gospodarczych przez sąd, przy udziale stron, ich przedstawicieli czy biegłych, może być postrzegane jako naruszające powagę urzędu¹⁶.

Konkludując, obecnie nie ma regulacji prawnych, które byłyby w stanie zapewnić realną ochronę zebranych w procesie gospodarczym materiałów zawierających

---

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem.*

¹⁶ *Ibidem.*

informacje niejawne. Taka sytuacja jest nie tyle niezrozumiała, co – przy uwzględnieniu panującej sytuacji geopolitycznej w Europie – po prostu niebezpieczna. Opisywane zaniechanie legislacyjne dziwi, ponieważ w 2018 r. prawodawca podjął próbę unormowania omawianej kwestii. Próba ta przybrała formę projektu nowelizacji ustawy, w którym zakładano wdrożenie do postępowania cywilnego mechanizmów gwarantujących ochronę materiałów zawierających informacje objęte różnymi klauzulami tajności¹⁷.

Już pobieżna lektura wskazanego projektu dowodzi, że zaproponowane w nim rozwiązania miały charakter fragmentaryczny i systemowo niespójny. Okoliczność tę potwierdza fakt, że tak ważne (również dla bezpieczeństwa państwa) zagadnienie ochrony informacji niejawnych w postępowaniu cywilnym starano się uregulować równocześnie z innymi kwestiami opisanymi w projekcie, jak np. ochrona tajemnicy zawodowej w postępowaniu administracyjnym czy – zajmujące większość z jedenastu stron projektu – stworzenie jednorodnego i nowoczesnego elektronicznego systemu ogłoszeń sądowych.

Tak hasłowe i ogólnikowe podejście projektodawcy do tematu ochrony informacji niejawnych w procesie gospodarczym wymaga zdecydowanej dezaprobaty. Jest to materia istotna, a przy tym skomplikowana i wielowątkowa, przez co wymaga przeprowadzenia wnikliwych analiz dotyczących m.in. wpływu planowanych rozwiązań na funkcjonowanie wielu rozmaitych instytucji proceduralnych (a nie tylko na interwencję uboczną i pełnomocnictwo, do których ograniczył się projektodawca), a także uwzględniających konieczność zapewnienia każdemu obywatelowi prawa do sądu (a właściwie prawa do skutecznej obrony przysługujących mu praw) i potrzebę realizacji zasad jawności postępowania cywilnego, równości stron procesu czy kontradyktoryjności.

Tymczasem rozwiązania zawarte w projekcie nowelizacji ustawy w zdecydowanej części stanowiły efekt bezrefleksyjnego przekopiowania rozwiązań przewidzianych i funkcjonujących na gruncie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2022 r., poz. 1375, ze zm.)¹⁸. Zaproponowany projekt nowelizacji ustawy nie tylko nie normował całościowo materii ochrony informacji

---

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Problematyka ochrony informacji niejawnych w procesie karnym doczekała się wielu opracowań naukowych. Zob. m.in. T. Grzegorzczak, *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym* [w:] *Przestępczość zorganizowana. Świadek koronny. Terrorizm w ujęciu praktycznym*, red. E. Pływaczewski, Kraków 2005; D. Szumiło-Kulczycka, *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012; *idem*, *Dostęp w procesie karnym do materiałów objętych klauzulą tajne lub ściśle tajne*, Warszawa 2014; M. Wąsek-Wiaderek, *Ograniczenia w dostępie do akt sprawy zawierających informacje niejawne a prawo do obrony* [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011; W. Wróbel, *Ochrona informacji niejawnych i tajemnicy w postępowaniu sądowym w sprawach karnych. Wybrane zagadnienia* [w:] *Nowe technologie dowodowe a proces karny*, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2007.

niejawnych w procesie gospodarczym, lecz sprawiał wrażenie projektu przygotowanego „na kolanie”, na potrzeby chwili¹⁹.

Dodatkowo wydaje się, że w sprawach z materiałami zawierającymi informacje niejawne udział podmiotów uczestniczących w postępowaniu cywilnym powinien zostać ograniczony do niezbędnego minimum. Stąd należałoby się w ogóle zastanowić nad kwestią dopuszczalności interwencji ubocznej w tego typu procesach. Również w zakresie pełnomocnictwa powinno się ponownie przemyśleć kwestię zasadności wprowadzenia bezwzględnego przymusu adwokacko-radcowskiego – w myśl idei „im mniej uczestników takiego postępowania, tym lepiej”. Dziwi też, że poza uwagą projektodawcy znalazła się materia rozłożenia ciężaru dowodu w sprawach z materiałami zawierającymi informacje niejawne. Jest przecież poza sporem, że stronie obciążonej obowiązkiem wykazania faktów objętych klauzulami tajności już z założenia będzie zdecydowanie trudniej dowodzić swych racji w procesie cywilnym niż stronie, która np. faktom takim tylko procesowo zaprzecza. Zagadnienie związane z *onus probandi* zostało jednak pominięte w projekcie nowelizacji ustawy²⁰.

Zasygnalizowane – jedynie przykładowo – niedoskonałości projektu nowelizacji ustawy skutkowały krytyczną oceną zaproponowanych rozwiązań przez środowiska prawnicze (w tym zwłaszcza przez Ośrodek Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych²¹). Obecnie los rzeczonoego projektu jest nieznan. Mimo zatem upływu blisko pięciu lat nie wiadomo, czy pomysłodawca zrezygnował z prac nad projektem w zaproponowanej pierwotnie postaci czy też zupełnie poniechał badań nad tą niełatwą dziedziną.

4. Wnioski

Ochrona materiałów zawierających informacje niejawne w postępowaniu cywilnym to zagadnienie, które wpływa zarówno na bezpieczeństwo stron procesu gospodarczego, jak i na bezpieczeństwo państwa.

¹⁹ M. Rzewuski, *Brakuje wizji na zabezpieczenie...*

²⁰ Przeprowadzenie szczegółowej analizy projektu nowelizacji ustawy w ramach niniejszego artykułu nie jest zasadne nie tylko z racji tego, że projekt ten – z uwagi na dość powszechną krytykę zawartych w nim propozycji – został wyeliminowany z procesu legislacyjnego, lecz także przez wzgląd na cel niniejszego opracowania, oscylujący wokół sygnalizacji zagadnienia, które dotychczas pozostaje niezauważone zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie, a które za chwilę może zrodzić poważne problemy praktyczne, także w sferze funkcjonowania i bezpieczeństwa państwa. Propozycja wprowadzenia konkretnych rozwiązań prawnych w materii ochrony informacji niejawnych w procesie gospodarczym (czy szerzej – w postępowaniu cywilnym) musi być poprzedzona szczegółowymi badaniami dogmatycznymi, empirycznymi i prawnoporównawczymi.

²¹ Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych w przedmiocie projektu z dnia 17 maja 2018 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (nr UD 180), <http://obsil.kirp.pl/wp-content/uploads/2019/06/Opinia-z-11.06.2018-r.-KPC.pdf> [dostęp: 12.04.2023].

W prawie polskim problematyka ochrony informacji niejawnych od przeszło stu lat jest przedmiotem zainteresowania prawodawcy. Apogeum tego zainteresowania wyrażono w ustawie z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnej (tekst jedn.: Dz. U. z 2019 r., poz. 742, ze zm.). Niestety praktyka dowodzi, że nadal istnieją takie obszary społecznej aktywności, w tym tytułowe postępowanie odrębne w sprawach gospodarczych, w których brak jest rozwiązań gwarantujących ochronę informacji opatrzonych klauzulami tajności. W dobie zagrożeń, z jakimi dziś mierzy się Europa, ale i cały świat (pandemia COVID-19, wojna na Ukrainie), taki stan rzeczy wymaga niezwłocznej i kompleksowej interwencji ustawodawcy²².

Literatura

- Babiarz-Mikulska K., *Wybrane zagadnienia kognicji sądów gospodarczych*, PPH 2011, nr 10.
- Dutka P., *Definicja sprawy gospodarczej w ujęciu materialnym*, PiP 2016, z. 11.
- Gajda-Roszczyńska K., *Czy sprawa o podział majątku spółki cywilnej jest sprawą gospodarczą?*, PPC 2014, nr 3.
- Grzegorzczak T., *Wykorzystywanie i przekształcanie materiałów operacyjnych w materiał dowodowy w postępowaniu karnym [w:] Przystępność zorganizowana. Świadek koronny. Terroryzm w ujęciu praktycznym*, red. E. Pływaczewski, Kraków 2005.
- Katner W.J., *Zakres tzw. konstytucji biznesu. Kontrowersje wokół pojęcia przedsiębiorcy w ustawie – Prawo przedsiębiorców z 2018 r.*, PPH 2019, nr 1.
- Łazarska A., *Znaczenie specjalizacji sędziowskiej na przykładzie spraw gospodarczych*, PS 2015, nr 2.
- Malinowski D.M., *Prawo przedsiębiorców – nowy akt prawny regulujący prowadzenie działalności gospodarczej*, PP 2018, nr 5.
- Manowska M., *Postępowanie sądowe w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2008.
- Naworski J.P., *Pojęcie sprawy gospodarczej w świetle legis latae*, PPH 2013, nr 1.
- Pełczyński M., *Prekluzyja w zgłaszaniu twierdzeń i dowodów w I instancji w postępowaniu zwykłym, w sprawach gospodarczych, nakazowym, upominawczym i uproszczonym*, MoP 2004, nr 7.
- Rzewuski M., *Brakuje wizji na zabezpieczenie informacji niejawnych*, „Rzeczpospolita”, 4.05.2022, <https://www.rp.pl/w-sadzie-i-w-urzedzie/art36225051-maciej-rzewuski-brakuje-wizji-na-zabezpieczenie-informacji-niejawnych> [dostęp: 12.04.2023].
- Rzewuski M., *Nowa procedura gospodarcza – reforma KPC*, LEX/el. 2019.
- Rzewuski M., *Postępowanie gospodarcze w dobie Covid-19 – sądy z tarczą czy na tarczy?*, „Rzeczpospolita”, 28.04.2021, <https://archiwum.rp.pl/artukul/1449816-Postepowanie-gospodarcze-w-dobie-pandemii-%E2%80%93-sady-z-tarcza-czy-na-tarczy.html> [dostęp: 15.01.2023].
- Rzewuski M., *Realizacja zasady jawności w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych w świetle noweli KPC z dnia 4.07.2019 r. i ustaw antycovidowych [w:] Realizacja zasad postępowania cywilnego na tle aktualnych zmian KPC*, red. M. Skibińska, Acta Iuridica Lebusana, vol. 21, Zielona Góra 2022.
- Rzewuski M., *Umowa dowodowa w postępowaniu gospodarczym – między teorią a praktyką*, DPIA 2021, nr 1.

²² M. Rzewuski, *Brakuje wizji na zabezpieczenie...*

- Szumiło-Kulczycka D., *Czynności operacyjno-rozpoznawcze i ich relacje do procesu karnego*, Warszawa 2012.
- Szumiło-Kulczycka D., *Dostęp w procesie karnym do materiałów objętych klauzulą tajne lub ściśle tajne*, Warszawa 2014.
- Wąsek-Wiaderek M., *Ograniczenia w dostępie do akt sprawy zawierających informacje niejawne a prawo do obrony* [w:] *Funkcje procesu karnego. Księga jubileuszowa Profesora Janusza Tyłmana*, red. T. Grzegorzczak, Warszawa 2011.
- Wróbel W., *Ochrona informacji niejawnych i tajemnicy w postępowaniu sądowym w sprawach karnych. Wybrane zagadnienia* [w:] *Nowe technologie dowodowe a proces karny*, red. L. Gardocki, J. Godyń, M. Hudzik, L.K. Paprzycki, Warszawa 2007.
- Zembrzuski T., *Wpływ zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej na przebieg procesu cywilnego*, PPH 2009, nr 8.

Streszczenie

Maciej Rzewuski

Bezpieczeństwo informacji niejawnych w procesie gospodarczym

Przedmiotem opracowania jest niezwykle istotne, zwłaszcza z praktycznego punktu widzenia, zagadnienie dotyczące ochrony informacji niejawnych w postępowaniu gospodarczym. Jest to materia trudna i wielowątkowa, która przy braku jakichkolwiek regulacji prawnych w tym zakresie urasta do rangi poważnego problemu związanego z prawidłowym funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości. Problem ten dotyka nie tylko konkretnych uprawnień przedsiębiorców występujących w charakterze stron procesowych, lecz także sfery bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego państwa. Z uwagi na ograniczone ramy opracowania większość kwestii związanych z tytułową problematyką została tylko zasygnalizowana w celu zainicjowania szerszej dyskusji naukowej we wskazanej materii.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo; informacje niejawne; klauzule tajności; proces gospodarczy; przedsiębiorca.

Summary

Maciej Rzewuski

Security of Classified Information in Economic Proceeding

The subject of the study is an extremely important, especially from a practical point of view, the issue of the protection of classified information in economic proceedings. It is a difficult and multifaceted matter which, in the absence of any legal regulations in this regard, becomes a serious problem related to the proper functioning of the judiciary. This problem affects not only the specific rights of entrepreneurs acting as litigants, but also the sphere of internal and external security of the state. Due to the limited framework of the study, most of the issues related to

the subject matter were only signaled in order to initiate a broader scientific discussion on the indicated matter.

Keywords: security; classified information; secrecy clauses; business process; entrepreneur.